

ZLOČINY PROTI BUDÚCIM GENERÁCIÁM V MEDZINÁRODNOM TRESTNOM PRÁVE

**MATÚŠ HUŤKA
PRÁVNICKÁ FAKULTA,
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V
BRATISLAVE**

ABSTRAKT

HUŤKA, MATÚŠ: ZLOČINY PROTI BUDÚCIM GENERÁCIÁM V MEDZINÁRODNOM TRESTNOM PRÁVE. IN HISTORIA ET THEORIA IURIS, ROČ. 4, 2012, Č. 7, S. 26

Autor v článku analyzuje otázku zločinov proti budúcim generáciám v medzinárodnom trestnom práve. Autor analyzuje túto otázku z pohľadu trestného práva, medzinárodného práva verejného a predovšetkým z pohľadu medzinárodného trestného práva. Autor sa sústreďuje na individuálnu trestnú zodpovednosť za environmentálne trestné činy, trestné činy proti kultúrnym hodnotám a trestné činy proti zdraviu, ktoré sa v medzinárodnom prostredí jednotne označujú ako zločiny proti budúcim generáciám v medzinárodnom trestnom práve.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Zločiny proti budúcim generáciám, medzinárodný trestný čin, environmentálny trestný čin, medzinárodné trestné právo

KEYWORDS

Crimes against Future Generations, International Crime, Environmental Crime, International Criminal Law

KONTAKTNÉ ÚDAJE

Mgr. Matúš Huťka
Názov pôsobiska:
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Adresa:
Šafárikovo nám. 6
81000 Bratislava
Slovenská republika
E-mail: matus.hutka@flaw.uniba.sk

ÚVOD

Zločiny proti budúcim generáciám sú trestné činy, ktoré by mali byť zaradené medzi základné medzinárodné zločiny a mali by byť stíhané v medzinárodnej trestnoprávnej rovine. Úlohou zločinov proti budúcim generáciám je chrániť existenciu života na Zemi ako takého, udržať progresívny a vyvážený hospodársky vývoj a zabezpečiť resp. ochrániť rozmanitosť života ľudí vo všetkých jeho aspektoch. I napriek dynamickému vývoju medzinárodného trestného práva v posledných dvoch desaťročiach žiadna výrazná zmena úpravy prijatá nebola. Z nepochopiteľných dôvodov namiesto aplikácie trestnoprávnej sankcie vo forme trestu odňatia slobody, relevantný orgán uloží administratívno-právnu sankciu vo forme pokuty, ktorá však nemá vo väčšine prípadov význam pre zastavenie protiprávneho konania.

Progresívny a vyvážený vývoj na celej Zemi nezávisí len od zákazu vojny, prevencie genocídy, zločinov proti ľudskosti, vojnových zločinov a zabezpečenia stavu úplného odzbrojenia. Progresívny a vyvážený vývoj závisí aj od existujúceho zdravého životného prostredia, a to nie len v Slovenskej republike, ale na celom svete. V prípade, že vývoj občianskej vojny v Líbii má dopad na medzinárodný mier a bezpečnosť, tak ako to uviedla Bezpečnostná rada Organizácie spojených národov vo svojej rezolúcii č. 1973 z roku 2011, a tiež ako to tvrdili predstavitelia jednotlivých štátov, ktorých vojaci zasahovali proti jednotkám líbyjského vodcu Muammara Kaddáfího, tak sa Slovenskej republiky a každého z nás dotýka, či samotná existencia dažďových pralesov – nazývaných aj „plúc Zeme“ nie je ohrozená. Rovnako sa nás dotýka, či nedochádza k distribúcii liekov, ktoré môžu negatívnym a permanentným spôsobom ovplyvniť ľudskú DNA, či niekto svojim protiprávnym konaním na burze nespôsobí hospodársky úpadok na niekoľko rokov až desaťročí, vďaka ktorému My a milióny iných prídu o prácu. Teória ľudských práv nám už pred rokmi priznala právo na neznečistené životné prostredie, právo na mier a právo na zdravie či progresívny ekonomický vývoj. Ich vykonateľnosť a reálny stav však stále zaostávajú za slovným vyjadrením v medzinárodných dokumentoch a ústavách jednotlivých štátov. Práve vyššie uvedené protiprávne konanie je jedným zo spôsobov, ktoré brzdi resp. zastavuje mierumilovný a pokrokový vývoj na Zemi. Takéto protiprávne konanie medzi zločiny proti budúcim generáciám.

Prečo akceptujeme ako prijateľné konanie, ktoré je protiprávne a ktoré spôsobuje škodu nám všetkým a ďalším generáciám, ktoré prídu po nás?

V prípade možnej budúcej úpravy v medzinárodnom trestnom práve však nepostačuje len jej prijatie. Je potrebné zabezpečiť aj relevantnú vnútroštátnu úpravu spojenú s najvyššou možnou mierou vykonateľnosti. Je to mimoriadne dôležité najmä s dôrazom na skutočnosť, aby zločiny proti budúcim generáciám neostali upravené a rozpracované len na papieri, ale aby boli tieto ustanovenia relevantným spôsobom uplatnené v praxi, a aby páchatelia týchto zločinov boli za svoje protiprávne konanie aj skutočne potrestaní.

Dôležité v tomto kontexte je analyzovať možnosť prijatia úpravy zločinov proti budúcim generáciám, ich koncepcie, problémy, najefektívnejšie spôsoby prevencie a represie. Navrhujem definíciu skutkových podstat trestných činov, ktoré možno subsumovať pod *chapeau* zločiny proti budúcim generáciám. Analyzujem pramene, z ktorých môže vychádzať budúca úprava zločinov proti budúcim generáciám. Skúmam predovšetkým medzinárodné pramene, t.j. pramene v rámci medzinárodného práva verejného, prípadne extrateritoriálne nastavené vnútroštátne poriadky. Podstatné sú existujúce rozhodnutia medzinárodných a vnútroštátnych súdov vyplývajúce práve z konceptu zločinov proti budúcim generáciám.

Zločiny proti budúcim generáciám v medzinárodnom trestnom práve predstavujú teoretický koncept pozostávajúci zo skupiny kvalifikovaných trestných činov vyznačujúcich a odlišujúcich sa určitými charakteristickými črtami od skutkových podstat ostatných trestných činov. Na jednej strane ide o trestné činy závažnej a trvajúcej povahy. Následky sa prejavia aj/práve na budúcich generáciách, a nie len v čase ich spáchania alebo spôsobenia ujmy, ale ich účinky pretrvávajú. Na strane druhej ich osobitnú črtu predstavuje fakt, že objekt skutkovej podstaty trestného činu je do značnej miery len zdanlivý, potenciálny – jedná sa o taký objekt, ktorý bude existovať alebo ktorý môže existovať len v budúcnosti. Tradične sú medzi tieto trestné činy zaraďované trestné činy proti životnému prostrediu (napr. nedovolené vyrubovanie dažďových pralesov), trestné činy trvalého poškodenia zdravia širokej skupiny ľudí (výroba a distribúcia liekov so škodlivými trvalými vedľajšími účinkami) prípadne trestné činy proti kultúrnym hodnotám (napr. tzv.

kultúrna genocída). Existujú názory, že do tohto konceptu možno zaradiť trestné činy spáchané v súvislosti s manipulovaním burzových obchodov, ktoré mohli mať za výsledok súčasný stav svetovej ekonomiky.¹ Iní autori medzi zločiny proti budúcim generáciám zaraďujú použitie nukleárných zbraní subjektom medzinárodného práva verejného (napr. štát alebo povstalecká skupina) ako prvým.²

1 PRÍKLADY PROTIPRÁVNEHO KONANIA Z MINULOSTI

Zločiny proti budúcim generáciám nie sú trestné činy spáchané v budúcnosti. Rovnako sa nejedná o trestné činy, ktoré budú trestnými činmi v budúcnosti. V rámci konceptu zločinov proti budúcim generáciám sa jedná na jednej strane o posilnenie súčasného právneho stavu za účelom rozšírenia možností trestného stíhania a vykonateľnosti rozhodnutí voči páchatelom tejto skupiny trestných činov, na strane druhej ide o zabezpečenie univerzálnosti v rámci rekognície, právnej úpravy a tým pádom aj prevencie a represie spomenutého vzoru protiprávneho konania.

Pre lepšie chápanie celej problematiky prichádzam z nižšie uvedenými reálnymi prípadmi, na postihnutie ktorých nebola ani v jednom prípade použitá trestnoprávna sankcia. V každom z uvedených prípadov došlo k protiprávnemu konaniu zo strany medzinárodných korporácií (t.j. právnických osôb), ktorých majetok sa vždy odhaduje spravidla na niekoľko miliárd až biliárd euro, čím ich možno porovnať v rámci finančných prostriedkov a ich vplyvu v podstate s menšími štátmi. V prípade zjavného previnenia v popísaných prípadoch ako to uvidíte na príkladoch nižšie, k náprave buď vôbec nedošlo, alebo dochádzalo len s právnymi komplikáciami. Zväčša nebola príslušnými orgánmi aplikovaná ani administratívno-právna sankcia. Len na návrh žalobcov došlo po niekoľkých rokoch k náhrade škody v občianskom súdnom konaní. Aplikácia sankcie trestného práva ako keby ani neprichádzala do úvahy.

BRITISH PETROLEUM V MEXICKOM ZÁLIVE 2010

20. apríla 2010 nastal výbuch na ropnej plošine v Mexickom zálive patriacej spoločnosti BP - British Petroleum. O dva dni nato sa ropná plošina potopila, pričom zahynulo jedenásť robotníkov, 17 ďalších sa zranilo. Zároveň došlo k úniku ropy, ktorý prezident Spojených Štátov Amerických Barack Obama nazval najväčším v histórii.

Podľa tvrdení expertov väčšina ropy čoskoro zmizne, avšak environmentálne následky potrvajú ešte desaťročia.³ Výbuch spôsobil únik ropy a obrovského množstva metánu, ktorý znižuje úroveň kyslíka vo vode, a tým zabíja život v moriach, ktorý závisí práve od existencie kyslíka vo vode. Spoločnosť BP bola viackrát označovaná za spoločnosť, ktorá vo svojej hospodárskej činnosti postupuje bezohľadne voči životnému prostrediu. Navyše na samotnej ropnej plošine boli v minulosti kontrolou odhalené nedostatky, na odstránenie ktorých kontrolná komisia reagovala aj uložením pokút. Práve neodstránenie týchto nedostatkov bolo príčinou vzniku výbuchu a samotnej katastrofy. V prípade, že by spoločnosť BP konala a odstránila pripomienky kontrolnej komisie, ku katastrofe by vôbec nemuselo dôjsť.

Napriek použitiu administratívno-právnych sankcií vo forme pokút pred samotným výbuchom, a vedomosti vrcholných predstaviteľov spoločnosti o pretrvávajúcom stave ropnej plošiny odporujúcejmu všeobecným predpisom, k náprave nedošlo.

SITUÁCIA SO ŠKODLIVÝMI LIEKMI V NEMECKU A V ĎALŠÍCH ŠTÁTOCH

1 Osobná konzultácia s podpredsedom Medzinárodného trestného súdu, s Hans-Peter Kaulom (7.8.2011).

2 <http://cns.miis.edu/npr/pdfs/102feiv.pdf>, prístupné 30.3. 2012.

3 <http://www.reuters.com/article/2011/09/16/us-bp-idUSTRE78F1AP20110916>, prístupné dňa 28.9. 2011

V rokoch 1957 až 1961 bol vo viacerých krajinách Európy distribuovaný liek s názvom Thalidomide. Bol to liek, ktorý bol používaný najmä proti rannej nevoľnosti tehotných žien. V roku 1961 sa preukázalo, že tento liek má nežiaduce vedľajšie účinky vo forme vzniku defektných poruch u novonarodených detí. V priebehu týchto štyroch rokov sa defekt preukázal u zhruba 10 000 až 20 000 detí. Išlo o predovšetkým o deti, ktoré sa narodili bez končatín, alebo ktorých končatiny boli zdeformované.

2 EXISTUJÚCA PRÁVNA ÚPRAVA

Právna úprava zločinov proti budúcim generáciám je len čiastková, vo vnútroštátnych a medzinárodných prameňoch je možné nájsť len zlomok úpravy *lege lata a de lege ferenda*⁴.

Čo sa týka prameňov medzinárodného trestného práva Štatút Medzinárodného trestného súdu len sporadicky upravuje skutkové podstaty zaradené pod zločiny proti budúcim generáciám, a to pod *chapeau* zločinu genocídy (čl. 5 RŠ - ohrozená je budúcnosť určitej skupiny ľudí), zločinov proti ľudskosti (čl. 7 (1) písm. b) a h) RŠ - vyhladenie a perzekúcia) ako aj v časti regulácie vojnových zločinov (čl. 8 (1) písm. b) iv RŠ - úmyselný útok proti vojenskému cieľu, pričom v neproporcionálnej miere bolo poškodené životné prostredie). Podľa niektorých autorov je za takéto zničenie životného prostredia možné stíhať páchatela aj za trestné činy určené v článkoch 6 a 7 Rímskeho štatútu, čiže za trestné činy genocídy a zločinov proti ľudskosti.⁵ Medzinárodné zmluvy určujú aké ďalšie protiprávne konanie podlieha univerzálnej trestnoprávnej jurisdikcii.⁶ Zásada univerzálnej jurisdikcie (*universality principle*, *Universalitätsprinzip*, *le principe de l'universalité*), ktorá bola založená na rozhodnutiach Norimberského tribunálu a neskôr na prípadoch *Eichmann*, *Hissene Habré* a *Pinochet*, je dnes upravená v právnych poriadkoch čoraz väčšieho počtu štátov. Od 1.1. 2010 je súčasťou zákona č. 300/2005 Trestný zákon Z.z. a teda aj slovenského právneho poriadku. Inkorporovanie inštitútu univerzálnej jurisdikcie do slovenského právneho poriadku znamená, že Slovenská republika je oprávnená stíhať osobu za taxatívne uvedené trestné činy, pričom podozrivý resp. obvinený nie je štátnym príslušníkom Slovenskej republiky, poškodený nie je štátnym príslušníkom Slovenskej republiky, trestný čin nebol spáchaný na území Slovenskej republiky a podozrivý resp. obvinený nemusel byť na území Slovenskej republiky ani zadržaný. Ide o prelomovú úpravu, ktorá má ukončiť existujúcu nespravodlivosť v podobe nestíhania páchatelov za najzávažnejšie trestné činy.⁷

Právna úprava zločinov proti budúcim generáciám je len čiastková, vo vnútroštátnych a medzinárodných prameňoch je možné nájsť len zlomok úpravy *lege lata a de lege ferenda*⁸.

Čo sa týka prameňov medzinárodného trestného práva Štatút Medzinárodného trestného súdu len sporadicky upravuje skutkové podstaty zaradené pod zločiny proti budúcim generáciám, a to pod *chapeau* zločinu genocídy (čl. 5 RŠ - ohrozená je budúcnosť určitej skupiny ľudí), zločinov proti ľudskosti (čl. 7 (1) písm. b) a h) RŠ - vyhladenie a perzekúcia) ako aj v časti regulácie vojnových zločinov (čl. 8 (1) písm. b) iv RŠ - úmyselný útok proti vojenskému cieľu, pričom v neproporcionálnej miere bolo poškodené životné prostredie). Podľa niektorých autorov je za takéto zničenie životného prostredia možné stíhať páchatela aj za trestné činy určené v článkoch 6 a 7 Rímskeho štatútu, čiže za trestné činy genocídy a zločinov proti ľudskosti.⁹ Medzinárodné zmluvy určujú aké ďalšie protiprávne konanie podlieha univerzálnej trestnoprávnej

4 Pod úpravou *de lege ferenda* myslím predovšetkým prácu Komisie pre medzinárodné právo resp. vedu medzinárodné právo verejné.

5 SHARP, P.: *Prospects for Environmental Liability in the International Criminal Court*, Virginia Environmental Law Journal 217, 1999

6 Bassiouni spomína úplný a do značnej miery aj široký výpočet týchto univerzálne stíhateľných trestných činov, Bassiouni, M. Ch., *Introduction into International Criminal Law*, Transnational Publ, Ardsley, NY, 2003

7 Ďalej odporúčam MACEDO, S.: *Universal Jurisdiction*, Univ. of Pennsylvania Press, Philadelphia PA, 2003

8 Pod úpravou *de lege ferenda* myslím predovšetkým prácu Komisie pre medzinárodné právo resp. vedu medzinárodné právo verejné.

9 SHARP, P.: *Prospects for Environmental Liability in the International Criminal Court*, Virginia Environmental Law Journal 217, 1999

jurisdikcii.¹⁰ Zásada univerzálnej jurisdikcie (*universality principle*, *Universalitätsprinzip*, *le principe de l'universalité*), ktorá bola založená na rozhodnutiach Norimberského tribunálu a neskôr na prípadoch *Eichmann*, *Hissene Habré* a *Pinochet*, je dnes upravená v právnych poriadkoch čoraz väčšieho počtu štátov. Od 1.1. 2010 je súčasťou zákona č. 300/2005 Trestný zákon Z.z. a teda aj slovenského právneho poriadku. Inkorporovanie inštitútu univerzálnej jurisdikcie do slovenského právneho poriadku znamená, že Slovenská republika je oprávnená stíhať osobu za taxatívne uvedené trestné činy, pričom podozrivý resp. obvinený nie je štátnym príslušníkom Slovenskej republiky, poškodený nie je štátnym príslušníkom Slovenskej republiky, trestný čin nebol spáchaný na území Slovenskej republiky a podozrivý resp. obvinený nemusel byť na území Slovenskej republiky ani zadržaný. Ide o prelomovú úpravu, ktorá má ukončiť existujúcu nespravodlivosť v podobe nestihania páchatelov za najzávažnejšie trestné činy.¹¹

Čo sa týka prameňov v oblasti medzinárodného práva ochrany životného prostredia, za prvé relevantné pramene možno považovať bilaterálne medzinárodné zmluvy z 19. storočia. Prvou medzinárodnou zmluvou, ktorá mala zabrániť cezhraničnému znečisťovaniu okolitého prostredia, bola bilaterálna zmluva medzi USA a Kanadou, v ktorej tieto dva štáty upravili svoju morskú hranicu. Prelomovým v tejto medzinárodnej zmluve bol fakt, že došlo k vzniku spoločnej komisie, ktorá kontrolovala dodržiavanie úpravy a stavu predpokladaného v zmluve.¹² Postupne nasledovali ďalšie medzinárodné zmluvy, ktoré boli predovšetkým iniciatívou jednotlivcov, a nie samotných štátov. Nasledovali aj dve dôležité rozhodnutia vo forme arbitrážneho rozhodnutia vo veci *Pacific Fur Seal* a prípadu *Trail Smelter*. Systematická zmena prameňov a ich charakteru prišla až so vznikom Organizácie spojených národov (ďalej len OSN), keď nastal globálny boom úpravy všetkých druhov medzinárodných vzťahov, medzi iným aj vzťahy v oblasti životného prostredia. Síce nedošlo k založeniu špeciálneho orgánu OSN zameraného na životné prostredie a jeho ochranu, možno medzi orgány s takouto právomocou zaradiť práve UNESCO (Organizácia pre vedu, kultúru a vzdelanie) a FAO (Organizácia pre potravu a poľnohospodárstvo). O niečo neskôr však boli založené ďalšie inštitúcie IUPN – International Union for the Protection of Nature (Medzinárodná únia pre ochranu prírody) a UNCERR United Nations Conference on the Conservation and Utilisation of Resources (Konferencia OSN pre zachovanie a použitie nerastného bohatstva). V roku 1972 došlo k prelomu v rámci výsledkov Štokholmskej konferencie, kde bolo prijatých spolu 109 odporúčaní v oblasti ochrany životného prostredia. Ďalší vývoj bol formovaný programom prijatým v Montevideu v roku 1981 a Svetovou Chartou o ochrane prírody z roku 1982. V roku 1992 bola zorganizovaná UNCED – UN Conference on Environment and Development – Konferencia OSN o životnom prostredí a hospodárskom vývoji. Z ďalších možno spomenúť Svetový samit o udržateľnom rozvoji, ktorý sa uskutočnil v Johannesburgu v roku 2002. Výsledkom týchto dvoch medzinárodných konferencií boli návrhy dôležitých nástrojov pri ochrane životného prostredia. Do roku 2012 sa iná podobná iniciatíva väčšieho rozsahu už nekonala.

Čo sa týka úpravy všeobecného zdravia v medzinárodnom práve možno brať do úvahy úpravu OSN, ktorú možno spolu s ostatnými dokumentmi zaradiť do ľudsko-právnej agendy.

Ľudské práva v medzinárodnom práve verejnom majú svoje korene práve vo vyššie uvedených

10 Bassiouni spomína úplný a do značnej miery aj široký výpočet týchto univerzálne stíhateľných trestných činov, Bassiouni, M. Ch., *Introduction into International Criminal Law*, Transnational Publ, Ardsley, NY, 2003

11 Ďalej odporúčam MACEDO, S.: *Universal Jurisdiction*, Univ. of Pennsylvania Press, Philadelphia PA, 2003

12 SANDS, Philippe: *Principles of International Environmental Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2003, s. 28

prameňoch medzinárodného práva. Ide predovšetkým o práva tzv. tretej generácie ľudských práv. Mechanizmus vymožiteľnosti je však v porovnaní s právami prvej a druhej generácie výrazne obmedzený.¹³

Vnútroštátna úprava Slovenskej republiky je takisto len čiastková, predstavuje formu typickej úpravy vyjadrenej v systéme iných právnych poriadkov sveta, predovšetkým v európskych právnych poriadkoch. Trestný zákon síce upravuje protiprávne konanie proti životnému prostrediu alebo ľudskému zdraviu, ale len v rámci tradičnej jurisdikcie slovenských orgánov. Výnimku vo vnútroštátnych úpravách tvoria práve právne poriadky niektorých štátov, ktoré cielene nastavujú svoje trestné kódexy ako aj justičný systém na stíhanie trestných činov spadajúcich mimo tradičnú jurisdikciu štátu avšak subsumovateľných v rámci už spomínanej univerzálnej jurisdikcie štátov (Španielsko, Kanada, USA).

V rámci slovenskej úpravy trestného práva a zákona č. 300/2005 do úvahy prichádza druhý diel šiestej hlavy osobitnej časti, kde sú upravené trestné činy proti životnému prostrediu. Trestný zákon obsahuje trestný čin ohrozenia a poškodenia životného prostredia (§ 300), trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi (§ 302), trestný čin porušenia ochrany vôd a ovzdušia (§ 303), trestný čin porušovania ochrany rastlín a živočíchov (§ 305), trestný čin porušovania ochrany stromov a krov (§ 306), trestný čin šírenia nákazlivej choroby zvierat a rastlín (§ 307), trestný čin úniku organizmov (§ 309), trestný čin pytlactva (§ 310). Možno uvažovať aj o subsumpcii protiprávneho konania pod niektoré trestné činy v rámci 12. hlavy Trestného zákona. Napríklad trestný čin neľudskosti podľa paragrafu 425 Trestného zákona alebo už spomínané genocídium. Priestupkový zákon, zákon č. 372/1990 o priestupkoch Zb. v paragrafe 45 rozoznáva priestupky na úseku životného prostredia, za ktoré predpokladá sankciu do výšky 99 eur. V prípade, že to všeobecne záväzný predpis na úseku životného prostredia autorizuje, je možné uložiť trest zákazu činnosti prípadne pokutu vo vyššej miere ako je to stanovené v zákone o priestupkoch. Napríklad v zákone č. 261/2002 o prevencii závažných priemyselných havárií zákon umožňuje kontrolovať a prípadne aj sankcionovať správanie, ktoré má byť v súlade s týmto zákonom. Je možné napríklad uložiť pokutu do výšky niekoľko stotisíc eur.

V rámci ohrozenia zdravia je v slovenskom trestnom zákone upravený trestný čin Ohrozovania zdravia nepovolenými liečivami, zdravotníckymi pomôckami a potrebami (§ 170).

Nezanedbateľná je aj európska úprava. Túto úpravu možno rozdeliť do dvoch základných kategórií, a to kategóriu práva Európskej únie a práva prijatého pod egidou Rady Európy.

V rámci úpravy európskych spoločenstiev rozoznávame úpravu nariadení, smerníc ako aj viacerých rozhodnutí Rady.

V rámci úpravy Rady Európy je rozhodujúcou a prelomovou napríklad úprava v podobe Dohovoru o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva. Tento dohovor zaväzuje všetky členské štáty Rady Európy (v dnešnom počte 46) chrániť stanoveným spôsobom životné prostredie, a to aj prostredníctvom trestnoprávnych sankcií.

Smerodajná je aj úprava *de lege ferenda* v podobe činnosti Komisie pre medzinárodné právo a vedeckej činnosti odborníkov na medzinárodné trestné právo. V rámci vedeckej obce možno spomenúť najmä Cherifa Bassiouniho, ktorý zastáva širokú koncepciu chápania medzinárodnej trestnoprávnej zodpovednosti fyzických a právnických osôb. Vo svojich návrhoch zachádza až tak ďaleko, že podľa jeho názoru možno stíhať jednotlivcov napríklad za poškodenie morského kábla v medzinárodných vodách¹⁴.

Za nevyhnutné v tejto časti považujem spomenúť aplikáciu a vykonateľnosť právnych predpisov, možnosť začať trestné konanie voči fyzickej osobe alebo právnickej osobe, vykonateľnosť eventuálnych rozhodnutí v medzinárodnom trestnom práve. Na Slovensku napríklad disponujeme dostatočnou právnou úpravou, ale v praxi sa táto úprava takmer vôbec nevyužíva¹⁵. Na strane druhej vykonateľnosť v medzinárodnom trestnom práve stojí a padá na samotných subjektoch, ktoré vykonateľnosť zabezpečujú –

-
- 13 V dnešnom vývoji medzinárodného práva verejného môžeme sledovať len vznik medzinárodných orgánov na vynuteľnosť práv druhej generácie ľudských práv. Práve v týchto rokoch prebieha ratifikačný proces k dodatkovému protokolu k Medzinárodnému dohovoru o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.
- 14 BASSIOUNI, M. CH.: Introduction into International Criminal Law, Transnational Publ, Ardsley, NY, 200, s. 47
- 15 Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry z rokov 2007, 2008, 2009 a 2010. V rámci stíhaných trestných činov drvivá väčšina práve predstavovalo pytlactvo, ktoré sa vymyká z podstaty zločinov proti budúcim generáciám.

na štátoch. Subjekty medzinárodného práva, ktoré majú povinnosť zabezpečiť dodržiavanie právnych noriem v medzinárodnom práve a zabezpečiť vykonateľnosť rozhodnutí vyplývajúcich práve z daných prameňov sú jednotlivé štáty. Samotné štáty však nemajú nad sebou subjekt, ktorý by túto činnosť resp. nečinnosť mohol aj prostredníctvom sankcii vynútiť. Pre vykonateľnosť v medzinárodnom trestnom práve sú dôležité tri piliere, ktoré v podstate platia aj pre vykonateľnosť vo vnútroštátnom práve a to: existencia zákona prípadne právneho poriadku, ďalej orgánu, ktorý je kompetentný aplikovať pravidlá správania sa upravené v zákone prípadne v právnom poriadku a existencia orgánu, ktorý je autorizovaný zabezpečiť vykonateľnosť *per se*. Pre ktorýkoľvek z týchto pilierov je charakteristické, že ak absentuje, nie je možné realizovať trestné konanie, resp. nie je možné zahájiť trestné konanie neporušujúce princípy práva a tým pádom aj ľudské práva. Bez existujúceho zákona by bol porušený jeden zo základných princípov trestného práva – *nullum crimen sine lege*. Bez existujúceho orgánu, ktorý by mohol prejednávať situácie predpokladané v zákone, by zákon platil len ako politická deklarácia. Kto by dodržiaval pravidlo správania sa v prípade že by ho nemal kto sankcionovať? Rovnako rozhodovací orgán by bez vynucovacieho mechanizmu nemohol vôbec konať, respektíve skôr by takáto činnosť podrývala jeho jurisdikciu, a nie pomáhala výkonu jeho právomocí.

3 DEFINÍCIA ZLOČINOV PROTI BUDÚCIM GENERÁCIÁM

Zločiny proti budúcim generáciám možno v rámci medzinárodného trestného práva zaradiť medzi najnovšie koncepty. Je to oblasť do značnej miery teoreticky a prakticky neprebádaná. Je potrebné bližšie analyzovať možnosť trestnoprávnej sankcie v rámci trestného práva hmotného a procesného založeného na medzinárodnom trestnom práve, na úrovni medzinárodnej zmluvy. Do úvahy samozrejme prichádza aj konštituovanie trestnoprávnej zodpovednosti na základe medzinárodnej obvyčaje ako ďalšom prameni medzinárodného práva.

Nižšie uvádzam návrh presnej definície trestných činov proti budúcim generáciám. Pri ich formulovaní som vychádzal a predovšetkým z projektu mimovládnej organizácie *World future council – Rada pre budúcnosť sveta*, ktorý som upravil na základe vlastnej úvahy a právneho vedomia. Pôvodnú definíciu som považoval za príliš všeobecnú, neúplnú a nepresnú, čo by sťažilo aplikáciu samotnej definície v praxi. Definícia zločinov proti budúcim generáciám sa skladá zo všeobecnej definície a partikulárnych definícií nachádzajúcich sa pod písmenami a), b), c). Pod písmenom a) je upravený zločin proti budúcej generácii vo forme medzinárodného environmentálneho zločinu (trestného činu) v písmene b) je zadaný zločin (trestný čin) proti všeobecnému zdraviu a písmeno c) dopĺňa znenie písmen a) a b).

Zločinom proti budúcej generácii sa rozumie každé z nasledujúcich konaní spáchané s vedomím, že takéto konanie môže spôsobiť ťažké následky na zdraví, bezpečnosti alebo spôsobe prežitia budúcej ľudskej populácie alebo môže byť hrozbou pre prežitie celého druhu alebo ekosystému:

a) Vojenská, hospodárska, kultúrna alebo vedecká činnosť, alebo schválenie takejto činnosti, ktorá má za následok

rozsiahly, dlhodobý a vážny dopad na životné prostredie,

b) Vojenská, hospodárska, kultúrna alebo vedecká činnosť, alebo schválenie takejto činnosti, ktorá má za následok vážny dopad na všeobecné zdravie alebo spôsobuje riziko poškodenia všeobecného zdravia, prežitia alebo bezpečnosti celej ľudskej populácie,

c) Vojenská, hospodárska, kultúrna alebo vedecká činnosť, alebo schválenie takejto činnosti, ktorá môže mať ťažké následky na zdraví alebo bezpečnosti celého druhu alebo ekosystému

Ďalším z okruhov problémov zločinov proti budúcim generáciám by mohlo byť úmyselné porušenie pravidiel obchodovania na burze, ktoré mohlo mať za následok spôsobenie finančnej a neskôr svetovej hospodárskej krízy v roku 2008. Existujú dohady (niektorí uznávajú právni odborníci sú o tom dokonca presvedčení ako som to už uviedol vyššie), že za existenciou finančnej resp. hospodárskej krízy sú obchodnoprávne úkony, ktorými boli hrubo porušené pravidlá pri vedení burzového predaja a nákupu, čo malo za následok vznik nestability a hospodárske problémy celej svetovej ekonomiky.

V rámci projektu zločinov proti budúcim generáciám by bolo možné uvažovať tiež o zločine (trestnom čine) proti kultúre resp. kultúrnej skupine. Ako príklad uvádzam situáciu v Tibete. V roku 1968 žilo na území čínskej provincie Tibet 90 percent Tibetánov a 10 percent príslušníkov menšiny Han¹⁶. V roku 2010 to už bolo naopak. Príslušníkov skupiny Han bolo 90 percent a Tibetánov len 10 percent. Viaceré združenia poukázali nato, že sa jedná o systematickú politiku čínskej ústrednej vlády s cieľom zničiť tibetskú časť populácie. Práve príslušníci skupiny Han získavajú dobre platené miesta a obdržiajú licencie na prevádzkovanie obchodov. Tibetská časť populácie sa obmedzuje v súčasnosti na populáciu tibetských budhistických mníchov a ľudí, ktorí žijú hlboko pod hranicou chudoby.

16 Skupina Han tvorí najväčšiu časť obyvateľa Čínskej ľudovej republiky, pozn. autora.

RESUME

HUŤKA, Matúš: Crimes against Future Generations in International Criminal Law. In HISTORIA ET THEORIA IURIS. Vol. 4, 2012, No.7, p. 26

The question of crimes against future generations remains a difficult one and will be resolved most probably only by an international treaty clearly defining the crimes against future generations on the one hand or individual crimes within this concept as for instance international environmental crimes on the other hand. Consequently the legal institute of universality could be applied as it is the case with the crime of genocide, crimes against humanity and war crimes. Instruments do exist but are vague and not totally codified. A systematic codification could bring a new precedent bringing CEO's on the same level with the head of states, government ministers and army generals.